

سکه‌ای از مازنه کی از فرمانروایان هخامنشی

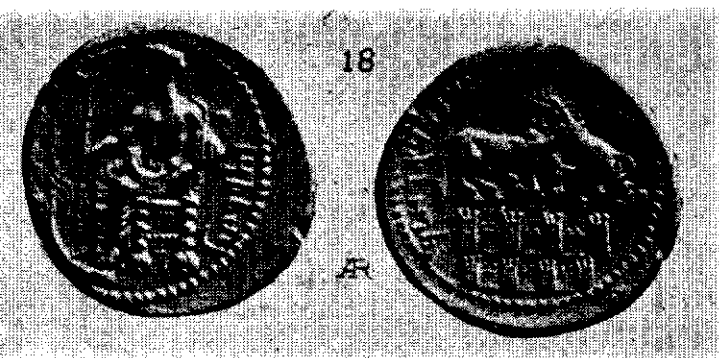
خانم ملك زاده بیانی
موزه دار موزه ایران باستان

در دوران هخامنشی علاوه بر دریک اشکل (۱) و شکل (۲) که مخصوص ضرابخانه‌های سلطنتی بود، ممالک تابع و شهرهای یونانی و آسیای صغیر که در تصرف ایران بودند و فرمانروایانی (ساتراپ) که شاهنشاه برای ایالات تعیین میکرد حتی سرداران و فرماندهان ارتش اجازه داشتند هر یک جداگانه از هر فلزی که مایل بودند و با منافع اقتصادی آنها تطبیق میکرد سکه بزنند.

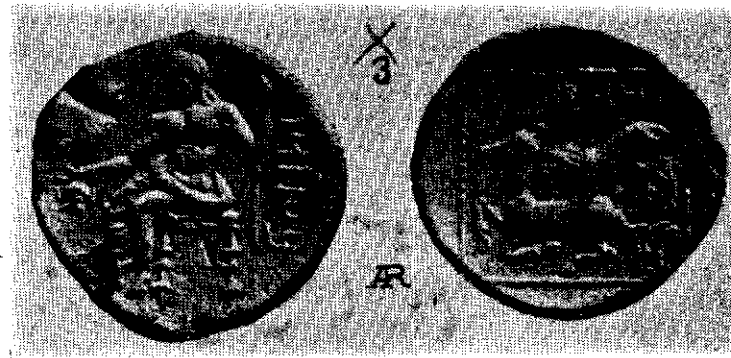
در مواقع عادی ضرابخانه‌های سلطنتی به تناسب احتیاج سکه میزدند ولی در موقع بروز جنگ شاهنشاه تا تعیین یکی از امرا یا ساتراپی که مورد اعتمادش بود بسمت نیابت خود او را مأمور کلیه امور جنگی و تشکیل ارتش و تدارک ساز و برگ و اسلحه میکرد و سهم قابل ملاحظه‌ای از خزانه سلطنتی باو واگذار مینمود که بنا بر تشخیص و ضرورت در هر محل و هر مقدار که مقتضی بداند و موقعیت جنگی ایجاب کند سکه بزند.

تا بحال متأسفانه از تمام فرمانروایانی که نامشان در تاریخ ضبط است سکه بدست نیامده ولی از آن عده که دارای سکه هستند بیشتر فرمانروایانی میباشد که در ایالات غربی شاهنشاهی مأموریت داشته‌اند^۱ و آنچه در این مختصر مورد مطالعه میباشد سکه بسیار نفیس مازنه است. مازنه در سال ۳۶۲ قبل از میلاد بفرمانروائی کیلیکیه^۲ منصوب گردید. قبل از او داتام^۳

- ۱- سکه طلا بوزن ۸/۴۱ گرم.
- ۲- سکه نقره بوزن ۵/۶۰ گرم.
- ۳- حدود ایالاتی که در دوره هخامنشی سکه زدند از ناحیه دریای سیاه شروع شده و به افریقای شمالی میرسند و عبارتند از:
 - ایالات دوم شامل لیدی، میسی، لاکونی، کابالی، هی‌تی.
 - ایالات سوم شامل فریگیه، تراکیه، کاپادوکیه. که بعدها این ساتراپی نیز بچند ایالت قسمت گردید.
 - ایالت چهارم، کیلیکیه.
 - ایالت پنجم سوریه، عربستان، بین‌النهرین، جزیره قبرس.
 - ایالت ششم، الی، کاری، پامفیلی، فینیقیه، مصر، لیبی.
- ۴- کیلیکیه مملکت کوهستانی در آسیای صغیر.
- ۵- داتام پسر کامیار فرمانروای کیلیکیه بود پس از کشته شدن پدر در سال ۳۸۶ ق.م. از طرف اردشیر دوم بجانشینی پدر و بفرمانروایی کیلیکیه و کاپادوکیه منصوب شد در سال ۳۷۴ در لشکرکشی بمصر شرکت کرد و سپس بفرماندهی قوا و مأمور جنگ با آس‌پیس و فرمانروای کاتائونی گردید در این نبرد غلبه با داتام بود آس‌پیس را اسیر نمود و بدربار نزد اردشیر فرستاد پیشرفتهای او موجب حسد درباریان شد و عهد بستند که او را بکشند ولی داتام مطلع شد و برجان خود هراسناک گردید و بطرف کاپادوکیه رفت و پافلاگونی را تسخیر نمود اردشیر از یاغی شدن داتام مطلع گردید اتوفرادات سردار خود را مأمور قلع و قمع او نمود ولی در محاربات چون تفوق با داتام بود اتوفرادات با او از در صلح درآمد ولی طولی نکشید که بواسطه خیانت یکی از نزدیکان خود کشته شد.



شکل ۲



شکل ۱

و فرناباد^۶ در موقعی که فرمانده کل قوای بری و بحری ایران بودند در شهرها و بنا در مهم کیلیکیه که محل تجمع قوای آنها بود ضرابخانه‌های متعدد ایجاد کردند و بضر ب سکه پرداختند. مازہ نیز در مدت فرمانروائی طولانی خود در این سرزمین که محل ستاد قوای ایران بود برای پرداخت بهسپاهیان و مزدوران و خرج کشتیها و سایر وسائل جنگی بمقدار زیادی سکه زد.

در سال ۳۵۱ قبل از میلاد مازہ از طرف اردشیر سوم مأمور شد که با همراهی و کمک بلهزیس^۷ فرمانروای سوریه بغائله فینیقیه خاتمه دهد پس از خرابی صیدا و شکست تن^۸ در سال ۳۵۰ ق. م. شاهنشاه هخامنشی اردشیر سوم سوریه را ضمیمه فرمانروائی مازہ نمود که حکومت او تا سال ۳۳۲ قبل از میلاد ادامه داشت و بعد بفرمانروائی بابل منصوب شد. در دوره حکومت او اسکندر بیابلی حمله نمود^۹ سال ۳۳۱ ق. م. و مازہ که اوضاع را بنفع مقدونیها دید برای حفظ مقام، شرافت را زیر پا نهاد و باستقبال اسکندر شتافت اسکندر هم سردار بزرگ داریوش را که ناجوانمردانه تسلیم شده بود پذیرفت و مانند گذشته حکومت بابل را باو واگذار کرد. مازہ تا آخر عمر یعنی سال ۳۲۸ ق. م. این سمت را داشته است.

سکه‌های مازہ بترتیب در کیلیکیه و سوریه و بابل ضرب شده است.

هر دوره دارای سکه‌های متنوع بوده که از لحاظ نقش و هنر بسیار جالب است و معرف سنت و آداب محلی میباشد. سکه‌های این فرمانروا را به سه نوع میتوان تقسیم نمود. نوع اول سکه‌هایی است که در کیلیکیه ضرب شده است و مربوط بسالهای ۳۶۱ تا ۳۳۳ قبل از میلاد میباشد. در این دوره روی سکه‌ها معمولاً نقش بعل^{۱۰} خدای بزرگ فینیقیه مشاهده میشود که بر تخت نشسته و خوشه گندم و انگور بیک دست و عصای قدرت را در دست دیگر گرفته است. روی بعضی از سکه‌ها بعل علاوه بر خوشه انگور گندم و عقابی نیز در دست دارد.

بر پشت سکه نام مازہ بخط آرامی و شیری که در حال دریدن آهو میباشد نقر است (شکل ۱). و نیز برج و باروی شهر که بالای آن شیری مشغول دریدن گاو میشی است نقش گردیده است (شکل ۲).

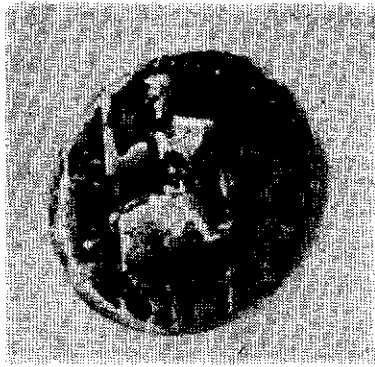
۶- فرناباد در اینموقع فرمانروای فریگیه بود

۷- Blesys

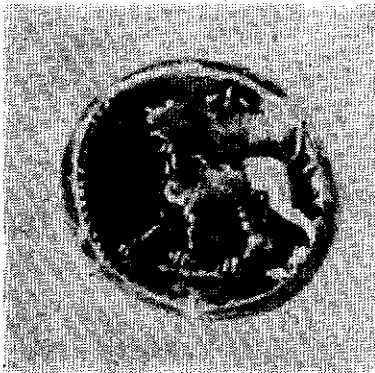
۸- تنس Tennes پادشاه صیدا ۳۶۲-۳۵۰ قبل از میلاد پس از آنکه مدتی در نهایت فرمانبرداری و صداقت وفادار نسبت به شاهنشاه هخامنشی بود تغییر رویه داد و با کمک مضرها شورش و بولوائی راه انداخت که موجب ناراحتی دستگاه هخامنشی شد ولی باوجود مقاومت طولانی اهالی شهر و شکست مازہ شهر تسلیم گردید و پس از غارت و آتش زدن شهر بامر اردشیر سوم تنس را که مسئول بدبختیها و خرابیها بود کشتند.

۹- مازہ در آخرین جنگ اسکندر که بجنگ اربیل معروف است جزء سرداران داریوش بود و فرماندهی سوربان و بین النهرین بعهده او بود و در حمله اول قشون داریوش مازہ در رأس سوار نظام ایران بمقدونیها حمله برد و بار و بینه آنها را غارت نمود ولی باو خبر رسید که داریوش شکست خورده و فرار کرده است این خبر باعث سستی کار او و در نتیجه شکست گردید و مازہ در حال فرار از دجله گذشت و بیابلی روانه شد و راه خیانت بمملکت پیش گرفت و با اولاد خود باستقبال اسکندر شتافت و دروازه‌های بابل را بر روی فاتح مقدونی گشود.

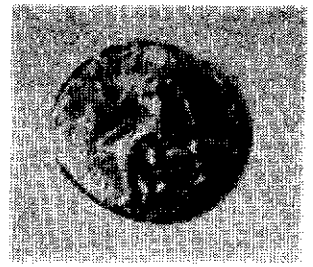
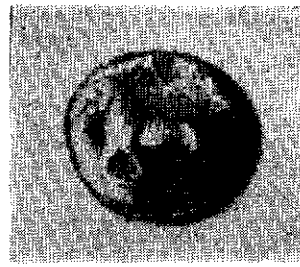
۱۰- Baal



شکل ۴



شکل ۵



شکل ۳



نوع دوم سکه‌هایی است که در صیدا ۳۵۳ - ۳۳۳ قبل از میلاد ضرب شده است. نقش این سکه‌ها بسیار زیباست و در یکطرف نقش کشتی جنگی بر روی امواج آب منقور است و طرف دیگر اردشیر سوم شاهنشاه هخامنشی سوار بر گردونه‌ای میباشد که یکی از بزرگان یا شاهزادگان افسار اسبها را به دست گرفته است و در پشت گردونه شخصی حرکت میکند که عصای سلطنت را بدست دارد. در کنار سکه نام مازه بخط آرامی قرار دارد (این نوع سکه تنها مربوط بمازه نمیشد بلکه شاهان صیدا نیز نظیر آنرا ضرب زده‌اند (شکل ۳)).

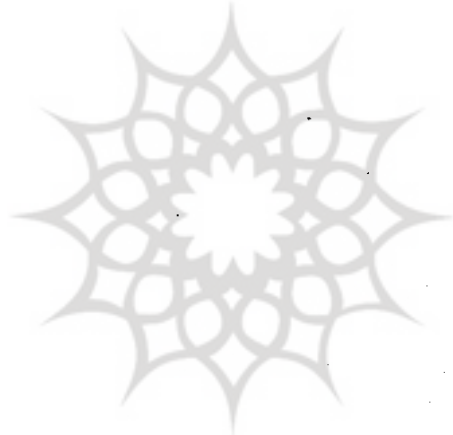
نوع سوم سکه‌هایی است که در بابل از ۳۳۱ - ۳۲۸ قبل از میلاد ضرب شده است که در یکطرف آن خدای بعل بر روی تخت نشسته و عصای قدرت را بدست گرفته و در طرف دیگر شیر در حال راه رفتن است و نام مازه بخط آرامی نقر گردیده است (شکل ۴). سکه‌های مازه معمولاً استر پارسی دو استتر، یا سکه‌های کوچک ابول^{۱۱} میباشد.

ولی سکه‌ای که مورد مطالعه است سکه بزرگ منحصر بفرد و متمایز است^{۱۲} بوزن ۱۰/۴۶ گرم. بر روی این سکه بزرگ بعل که ریش بلندی دارد و کلاه مخروطی شکل بر سر، روی تخت مجلی نشسته است. بیکدست شاخه گلی و بدست دیگر عصای سلطنت و قدرت را گرفته است. در پشت او در کنار سکه نام بعل بخط آرامی نقر میباشد و در نزدیک زانو و پشت تخت دوشیار فرو رفته که در اثر فشار چکش در موقع ضرب سکه ایجاد گردیده است مشاهده میشود.

پشت سکه - طرح دومربع که در وسط آن شیر در حال حمله و در طرف بالا کمائی منقوش است. بر روی کمان و زیر دهان شیر نزدیک پهای شیر سه‌شیار فرورفته نیز موجود است (شکل ۵).

Obole - ۱۱

۱۲ - این سکه جزو مجموعه آقای عزیز بگلو است. بسیار از ایشان متشکرم که اجازه دادند طرحی از این سکه بردارم و آنرا منتشر کنم.



پرو، شگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی